

Εἰκονοφιλικό καί Εἰκονοκλαστικό Πνεῦμα

Ἡ ὄλη ἡ σύγχρονη ζωὴ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη, ἀφοῦ στὴν ἐποχὴ μας ἐπικρατεῖ ἡ εὐχαρίστηση καὶ ἡ ἀπόλαυση τῶν αἰσθήσεων, καθὼς ἐπίσης κυριαρχεῖ καὶ μιὰ βαθιὰ θλίψη, ἕνας ἐσωτερικός πόνος. Στὴν πραγματικότητα, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν πόνο, μὲ τὴν ἱκανοποίησι τῆς ἡδονῆς. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλέγμα βρίσκονται ὅλα τὰ σύγχρονα προβλήματα, ὅπως τὸ ἀαῆ, τὰ ναρκωτικά. Γι' αὐτὸ πιστεύω ὅτι εἶναι πάρα πολὺ σημαντικό νὰ δοῦμε αὐτὸν τὸν δεσμὸ μεταξὺ ἡδονῆς καὶ ὀδύνης, ὅπως τὸ ἀναπτύσσει διεξοδικὰ ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ...

... Μποροῦμε νὰ ὑπογραμμίσουμε τρία ἐνδεικτικὰ σημεῖα.

Πρῶτον. Πάντοτε ἡ βίωσι τῆς ἡδονῆς ἐπιφέρει καὶ τὴν ἀνάλογο ὀδύνη. Αὐτὸ πού συνέβη στὸν Ἀδάμ, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν πρώτη ἡδονὴ προῆλθε ἡ ὀδύνη καὶ ἡ βίωσι τοῦ θανάτου, συμβαίνει καὶ μὲ κάθε ἁμαρτία σὲ προσωπικό ἐπίπεδο. Ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτάνοντας αἰσθάνεται τὴν ἡδονὴ καὶ στὴν συνέχεια βιώνει τὴν τρομερὴ ὀδύνη, ὄχι μόνον μὲ τίς τύψεις, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλο τὸ φάσμα τοῦ θανάτου καὶ τὸ ἔρεβος τῆς Κολάσεως. Πολλοὶ ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ ἀναλύουν διεξοδικὰ αὐτὴν τὴν κατάστασι. «Ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἄδη ἡγγισε» (Ψαλμ. πζ', 4).

Δεύτερον. Ἡ βίωσι τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θανάτου ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀναζήτησι τῆς παρηγοριᾶς, τῆς παραμυθίας. Μὴ γνωρίζοντας τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο αἴρεται ἡ νοσογόνος αἰτία τῆς ὀδύνης πού εἶναι ἡ ἡδονὴ, καταλήγει πάλι στὴν ἡδονὴ, τὴν εὐχαρίστησι, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν πικραμένη φύσι του. Ἔτσι, ἡ βίωσι τοῦ πόνου τὸν ὠθεῖ στὶς ποικίλες εὐχαριστήσεις

τῆς ζωῆς, πού ξεκινοῦν ἀπό τήν ἐρωτική ἀπόλαυση μέχρι τὰ ναρκωτικά, γιατί ἔτσι νομίζει ψευδῶς ὅτι θά ἀπαλλαγῇ ἀπό τό φάσμα τοῦ θανάτου.

Τρίτον. Ἡ νέα βίωση τῆς ἡδονῆς ἐπιφέρει ἀναγκαστικά καί νέα ὀδύνη, ἀφοῦ πάντοτε τό ἀποτέλεσμα τῆς ἡδονῆς εἶναι ἡ ὀδύνη. Ὅποτε, γίνεται ἓνας φαῦλος κύκλος καί μέ κανέναν τρόπο δέν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἀπαλλαγῇ ἀπό τό τρομερό πλέγμα τῆς ἡδονῆς καί τῆς ὀδύνης.

Ἡ ἔλευθέρωση ἀπό αὐτήν τήν τραγικότητα γίνεται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὁ Χριστός, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, μέ τόν τρόπο γεννήσεώς Του καί μέ τόν τρόπο τοῦ θανάτου Του ἔδωσε ἄλλο τρόπο πνευματικῆς γεννήσεως στόν ἄνθρωπο. Μέ τήν σάρκωσή Του ἔδωσε στους ἀνθρώπους τήν ὑπέρ φύση Χάρη, δηλαδή τήν θέωση, καθώς ἐπίσης μέ τό πάθος Του ἔδωσε τήν ἀπάθεια, μέ τούς πόνους προσέφερε τήν ἄνεση καί μέ τόν θάνατο χάρισε στήν φύση τοῦ ἀνθρώπου τήν αἰδία ζωή.

Αὐτό φαίνεται στους ἀγίους. Ὅσοι ἐνώνονται μέ τόν Χριστό καί γεννῶνται πνευματικά ἐλευθερώνονται ἀπό τήν ἡδονή, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπό τόν νόμο τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ ἡδονή καί ἡ ὀδύνη, κατά τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή

* * *

Πρέπει νά γνωρίζουμε πάντως ὅτι διά μέσου τῆς τηλεοράσεως καί γενικά τῶν ΜΜΕ δέν μπορούμε νά ἐξασκήσουμε ποιμαντική ὅπως τήν θέλει ἡ Ἐκκλησία. Ἄλλωστε, ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ καί δέν πρέπει νά παραμένῃ στήν ἀπολογητική, ἀλλά νά προχωρῇ στήν ποιμαντική, καί ξέρομε πολύ καλά ὅτι ἡ ποιμαντική ἀναφέρεται στό πρόσωπο, ἐνῶ ἡ ἀπολογητική κυρίως στήν μάζα, καί γι' αὐτό ἡ ἀπολογητική μαστιγώνει καί βασανίζει τό πρόσωπο.

Καί γιά νά κλείσω τό θέμα θά ἤθελα νά ἀναφέρω ἓνα προσωπικό μου παράδειγμα. Ἐκανα προσωπική συζήτηση μέ κάποιον

ἄθεο, ὅπως ὁ ἴδιος ἀποκάλεσε τὸν ἑαυτό του, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς συζητήσεως ἦταν ἀποκαλυπτικός καὶ ἐξομολογητικός. Ὁ ἴδιος δὲ μέ βεβαίωσε ὅτι αὐτὴν τὴν συζήτηση δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν κάνουμε ἀπὸ τὴν τηλεόραση, γιατί, ὅταν ἐμφανίζεται ἐκεῖ, καὶ μάλιστα τό κάνει συχνά, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ κτυπήσῃ τὰ κακῶς κείμενα, νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀθεΐα του καὶ νὰ μὴν παρουσιάζεται ἐξομολογητικός.

*Ἡ κατάργηση τοῦ προσωπικοῦ στοιχείου τῆς ποιμαντικῆς
ἀπὸ τὴν παρέμβαση τῶν ΜΜΕ*

* * *

Γίνεται τὸν τελευταῖο καιρὸ συζήτηση γιὰ τό ποιό πρέπει νὰ εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν στὴν Μέση Ἐκπαίδευση. Μερικοὶ ἐπιμένουν ὅτι τό θρησκευτικό μάθημα πρέπει νὰ περιορισθῇ στό θρησκευιολογικό ἢ κοινωνικό πεδίο μέ ἀναφορὰ στὰ γενικότερα οὐμανιστικά προβλήματα, σύμφωνα μέ τό περιεχόμενο τῆς Εὐρωπαϊκῆς παιδείας, καὶ ἄλλοι ἐπιμένουν ὅτι στὴν χώρα μας, ὅπου ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία καὶ ἔχει χαρακτηρίσει τὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου, δὲν μπορεῖ τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ βασικά στοιχεῖα τῆς ἑλληνορθόδοξου Παραδόσεως ...

... Σαφῶς ἡ Ἐκκλησία στὴν προσπάθειά της νὰ κατηχήσῃ τὰ παιδιά πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παιδεία καὶ ἀγωγή, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἐκκλησιοποίηση, πού εἶναι ἡ θέωση, ὁ βαθύτερος σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ μάθῃ στὰ παιδιά τὴν ὀρθόδοξη θεολογία, τί εἶναι ὁ Θεός, πῶς ἀποκαλύπτεται στὸν ἄνθρωπο, πῶς μπορεῖ νὰ βιωθῇ στὰ ὄρια τῆς προσωπικῆς ζωῆς τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ποιὸς εἶναι ὁ βαθύτερος σκοπὸς τῆς ὑπάρξεώς του, τί εἶναι ἡ κτίσις καὶ πῶς ἀπαλλάσσεται αὐτὴ ἀπὸ τὴν φθορά, πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει ἀληθινὰ μέσα στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπίσης, τὰ Σχολεῖα στήν χώρα μας πρέπει νά διαπνέωνται ἀπό αὐτήν τήν ἐκκλησιαστική παιδεία καί ἀγωγή, ὅπως ἐκφράστηκε καί βιώθηκε ἀπό τόν λαό μας, προσλαμβάνοντας ὅμως καί μερικά στοιχεῖα ἀπό τήν θρησκευολογία καί τήν θρησκευτική ζωή.

Πάντως, πρέπει νά ἀπαλλαγοῦμε καί ὅλοι ἐμεῖς πού ἐξασκοῦμε ποιμαντική στούς νέους, εἴτε στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε στόν χῶρο τοῦ Σχολείου, ἀπό τήν ἀντίληψη ὅτι ἡ ἐκκλησιαστική παιδεία καί ἀγωγή εἶναι μιά στείρα ἀπολογητική ἢ ἕνας στυγνός ἠθικισμός, πρέπει ἀκόμη νά ἐλευθερωθοῦμε ἀπό τήν ἔννοια ὅτι ὅταν μιλάμε γιά τόν Θεό καί τήν Ἐκκλησία πρέπει νά ἐξαντλούμαστε σέ ὠραῖα λόγια καί σέ θρησκευτικούς στοχασμούς γιά ἐσωτερική κατανάλωση.

Θρησκευτική καί ἐκκλησιαστική παιδεία

* * *

Στήν Δύση, ὅπως ἐκφράζεται καί ἀπό ὀρθοδόξους πού δέχθηκαν ἕνα δυτικό ἐπηρεασμό, ἐπικρατεῖ ἡ ἄποψη ὅτι πρέπει νά λέγωνται ἐκφώνως ὅλες οἱ εὐχές κατὰ τήν διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας, ὥστε νά τίς ἀκοῦμε καί νά καταλαβαίνουμε τό τί γίνεται μέσα στόν χῶρο τῆς λατρείας. Δέν θά ὑπῆρχε, βέβαια, κανένα πρόβλημα νά δεχθοῦμε μιά τέτοια πρακτική, ἄν, ὅμως, σαφῶς δημιουργήσουμε τίς προϋποθέσεις ἐκεῖνες πού ἀναφέραμε προηγουμένως, ὥστε οἱ Χριστιανοί πού συμμετέχουν στήν θεία λατρεία, νά ἔχουν τήν δυνατότητα νά βιώνουν ταυτοχρόνως καί τήν λογική καί τήν νοερά λατρεία. Τό πρόβλημα δημιουργεῖται ὅταν δέν ἔχουμε ἰδέα τί εἶναι καί πῶς γίνεται ἡ νοερά λατρεία, καί ὅταν ἔχουμε τήν ἀντίληψη ὅτι ὅσο καταλαβαίνουμε λογικά τὰ λόγια τῆς λατρείας, τόσο συμμετέχουμε πραγματικά στήν λατρεία ...

... Γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται ἐπιστημονικῶς. Δηλαδή, ἄλλες προσευχές εἶναι γραμμένες γιά νά λέγωνται γιά

ὄσους βρίσκονται στὸν φωτισμὸ τοῦ νοῦ καὶ ἄλλες γιὰ ὄσους βρίσκονται στὸ στάδιο τῆς κατηχήσεως. Οἱ πιστοὶ προσεύχονται γιὰ τοὺς κατηχουμένους, ὥστε νὰ φωτισθοῦν ...

... Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ πρέπει νὰ δοῦμε καὶ τίς μυστικές προσευχές. Οἱ εὐχές κατὰ τὴν θεία Λειτουργία, ἐκτός ἀπὸ τίς εὐχές πού ἀνήκουν ἀποκλειστικά στὸν λειτουργό, λέγονται κανονικά ἀπὸ τοὺς φωτισμένους, ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν λογική, ἀλλὰ καὶ νοερά λατρεία, ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι ναοὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὄταν, ὅμως, χάθηκαν αὐτὰ τὰ κριτήρια καὶ αὐτὲς οἱ πνευματικές καταστάσεις, τότε, μαζὶ μὲ τὸ τέμπλο πού ὑψώθηκε μπροστὰ στοὺς Χριστιανούς, θεσπίσθηκε καὶ ἡ χαμηλόφωνη καὶ μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν.

Ὅμως, σήμερα οἱ δυτικοποιημένοι Χριστιανοί, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅλες αὐτὲς τίς ὀρθόδοξες προϋποθέσεις μετοχῆς στὴν θεία Λατρεία, καὶ χωρὶς νὰ ὑποπεύονται τὸ τί ἔκανε τὴν Ἐκκλησία νὰ προβῆ σὲ μιά τέτοια κίνηση, δηλαδή νὰ καθιερώσῃ τὴν χαμηλόφωνη ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν, ἐπιμένουν νὰ διαβάζουν ἐκφώνως ὅλες τίς εὐχές, γιὰτί ἔχουν τὴν δυτικὴ ἀντίληψη ὅτι ἀπροϋπόθετα μποροῦμε νὰ συμμετάσχουμε στὴν θεία Λατρεία, ὅτι ὅταν καταλάβουμε ἓνα κείμενο μὲ τὴν λογική, μποροῦμε νὰ τὸ αἰσθανθοῦμε καὶ νὰ τὸ βιώσουμε, καὶ ὅτι μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν μποροῦμε νὰ ἐξωτερικεύουμε, μὲ τὸν λυρικό καὶ συναισθηματικὸ τρόπο ἀπαγγελίας, ὅλα τὰ θρησκευτικὰ μας συναισθήματα ...

... Ἐπομένως, ἡ συχνότητα μετοχῆς στὴν θεία Κοινωνία δι-αφέρει γιὰ κάθε ἄνθρωπο. Οἱ θεούμενοι, ὅσοι εὐρίσκονται στὸν φωτισμὸ καὶ τὴν θέωση, ἔχουν μεγάλη ἀγάπη στὸν Θεό, ἔχουν νοερά προσευχή, νοερά λατρεία καὶ μποροῦν νὰ κοινωνοῦν καὶ κάθε ἡμέρα. Ὅσοι βρίσκονται στὸ στάδιο τῆς καθάρσεως, μποροῦν νὰ κοινωνοῦν, γιὰτί τότε ἡ θεία Κοινωνία γίνεται εἰς κάθαρσιν, ἀλλὰ ἀραιότερα ἀπὸ τοὺς φωτιζομένους. Καὶ ὅσοι δὲν ἔχουν εἰσέλθει στὸ στάδιο τῆς καθάρσεως, δηλαδή δὲν ζοῦν

τήν Χάρη τῆς μετανοίας, αὐτοί πρέπει νά ἀπέχουν, ἀκριβῶς γιατί αὐτό μπορεῖ νά γίνη «εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα». Ἔτσι μπορούμε νά ἐρμηνεύσουμε τό «δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω». Βασικά, ἔργο τοῦ πνευματικοῦ εἶναι νά κάνη αὐτή τήν διάκριση.

Ἄν κανεῖς δέν κατανοήση τήν ἀξία καί τήν σπουδαιότητα τοῦ ὀρθοδόξου ἡσυχασμοῦ, δέν μπορεῖ νά ἀντιληφθῆ καί τήν σπουδαιότητα τῆς θείας Κοινωνίας.

Ἀνατολή καί Δύση στήν λατρεία

* * *

Ἡ πνευματική ἀρτιότητα τοῦ Κληρικοῦ ἔχει ἐπίδραση καί στήν ψυχολογική του κατάσταση. Βεβαίως, δέν ταυτίζονται ἀπολύτως τά ψυχολογικά μέ τά πνευματικά, ἀλλά εἶναι γεγονός ὅτι ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη μέσα του τίς ἐνέργειες τῆς θείας Χάριτος καί εἶναι κατοικητήριο τοῦ ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, τότε ἐπηρεάζεται καί ἡ ψυχολογική του συγκρότηση. Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου δέν ἀλλάζει, ἀλλά ἡ ψυχολογική του κατάσταση μεταμορφώνεται ἀπό τήν θεία Χάρη καί αὐτό ἔχει συνέπεια στήν χαρακτηριολογία του ...

... Σέ αὐτήν τήν ψυχολογική ἰσορροπία ἀποβλέπουν οἱ ἱεροί Κανόνες, ὅταν κάνουν λόγο γιά τήν ἡλικία τοῦ μέλλοντος νά χειροτονηθῆ. Βεβαίως, στούς ἱερούς Κανόνες δίνεται ἡ ἐπεξήγηση ὅτι πρέπει ὁ Κληρικός νά βρίσκεται στήν ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν, γιατί καί ὁ Χριστός σέ αὐτήν τήν ἡλικία ἄρχισε τό ἐπίσημο ἔργο του. Πιστεύω ὅμως ὅτι αὐτό ἔχει καί μιᾶ ἄλλη σημασία. Δείχνει ὅτι περίπου στήν ἡλικία αὐτή ὁ ἄνθρωπος ὀλοκληρώνεται βιολογικά καί ψυχολογικά, ἀποκτᾷ τίς ἀπαραίτητες γνώσεις, ἀλλά ἀκόμη καί τήν στοιχειώδη κοινωνική πείρα. Ἡ ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν εἶναι μιᾶ ἡλικία πού δείχνει τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τήν παιδική, ἐφηβική καί ἀνώριμη ἡλικία, καί τήν εἴσοδο

στήν ανδρική, όποτε ό άνθρωπος διακρίνεται για μία ώριμότερη σκέψη. Θεωρώ σημαντική και τήν ψυχολογική ώριμότητα ενός ανθρώπου για νά εισαχθῆ στον ιερό Κληρο. Γιατί μπορεί κάποιος νά ἔχη τά ἔξωτερικά, τυπικά προσόντα πού προϋποθέτουν οί ιεροί Κανόνες, αλλά όταν εἶναι ανισόρροπος ψυχολογικά δημιουργεῖ πολλά προβλήματα στήν Ἐκκλησία ...

... Οί ἄνθρωποι σήμερα εἶναι ἀπογοητευμένοι ἀπό πολλούς ἡγέτες οί όποιοι ἐπιδιώκουν νά ἐκμεταλλευθοῦν τό ποίμνιο και γι' αὐτό ἀναζητοῦν γησίους ποιμένες πού θά ἔχουν θυσιαστικό ἦθος και ἀγαπητική προσφορά. Δέν πρέπει νά διαψεύσουμε αὐτήν τήν ἀναζήτησή τους και αὐτήν τήν ἐλπίδα.

Ὁ Κληρικός για νά εἶναι πνευματικός Πατέρας και Ὁρθόδοξος ποιμένας, πρέπει νά εἶναι ψυχολογικά ἰσορροπημένος, συναισθηματικά ὄριμος, κυρίως πνευματικά ἀναγεννημένος. Σέ αὐτό συντελεῖ ἡ ὅλη ὀρθόδοξη διδασκαλία σχετικά μέ τήν ἱερωσύνη και σέ αὐτό ἀποβλέπουν οί ιεροί Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας και ὅλη ἡ ἐκκλησιαστική ζωή.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως